Provincie Noord-Holland
T.a.v. Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten

Postbus 3007, 2001 DA Haarlem

INGEKOMEN - 1 NOV. 2018

29-10-18

Betreft: LANDBOUW EN LANDSCHAP in de MRA

Geachte leden van Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten,

Hierbij doe ik u toekomen het onlangs opgestelde manifest *"Landbouw en landschap in de Metropoolregio Amsterdam – Naar een duurzame toekomst voor veehouderij en akkerbouw"*.

Dit manifest is ontstaan door middel van een unieke samenwerking tussen verschillende partijen uit de agrarische sector en past qua inhoud en momentum perfect in de onlangs gepubliceerde toekomstvisie van minister Schouten. De landbouw – ook in de Metropoolregio- staat namelijk voor behoorlijke uitdagingen om beter aan de maatschappelijke wensen tegemoet te komen.

Het nog beter sluiten van kringlopen en daarmee voorzichtig omgaan met onze aarde staat ook in het manifest centraal. Daarnaast gaan we in op de rol die we spelen als belangrijkste beheerder van het platteland: het landschap dat we graag voor een ieder blijven onderhouden. Onderwerpen als CO^2 reductie, bodemdaling, natuurinclusieve landbouw, toerisme en duurzame energieopwekking ontbreken uiteraard niet. Wij zien een grote kans voor de agrarische sector om deze zaken actief op te pakken, uiteraard met behulp van overheden en inwoners.

Wij zouden graag met u in gesprek gaan over de route om met het manifest, en het daaraan gekoppelde actieprogramma, tot een toekomstbestendige en gewaardeerde agrarische sector in de MRA-regio te komen. Uiteraard met speciale nadruk op de rol die de provincie kan spelen hierin. Dit zal voor sommige onderwerpen bijvoorbeeld gericht kunnen zijn op aanpassing van provinciale kaders en voor andere een gezamenlijke lobby richting andere overheden of bedrijfsleven. Ook is een koppeling met (de uitwerking van de doelstellingen uit) het Interbestuurlijk Programma goed mogelijk.

Graag zouden wij dit manifest, inclusief actieprogramma, willen toelichten in uw Staten- en/of commissievergadering om hier eens opiniërend over door te spreken. Wij vragen u het te agenderen in de komende maanden. Wij zorgen uiteraard voor een levendige presentatie en komen met concrete aandachtspunten gericht op de provincie.

In afwachting van uw reactie,
Namens de projectgroep MRA Manifest

Rona Uitentuis – voorzitter LTO Noord-Holland

Sjaak Hoogendoorn – voorzitter Water, Land & Dijken

Frank de Wit & Vincent de Graaf – FrieslandCampina

Jacob Willig – CONO

LANDBOUW EN LANDSCHAP

IN DE METROPOOLREGIO AMSTERDAM

Naar een duurzame toekomst voor veehouderij en akkerbouw

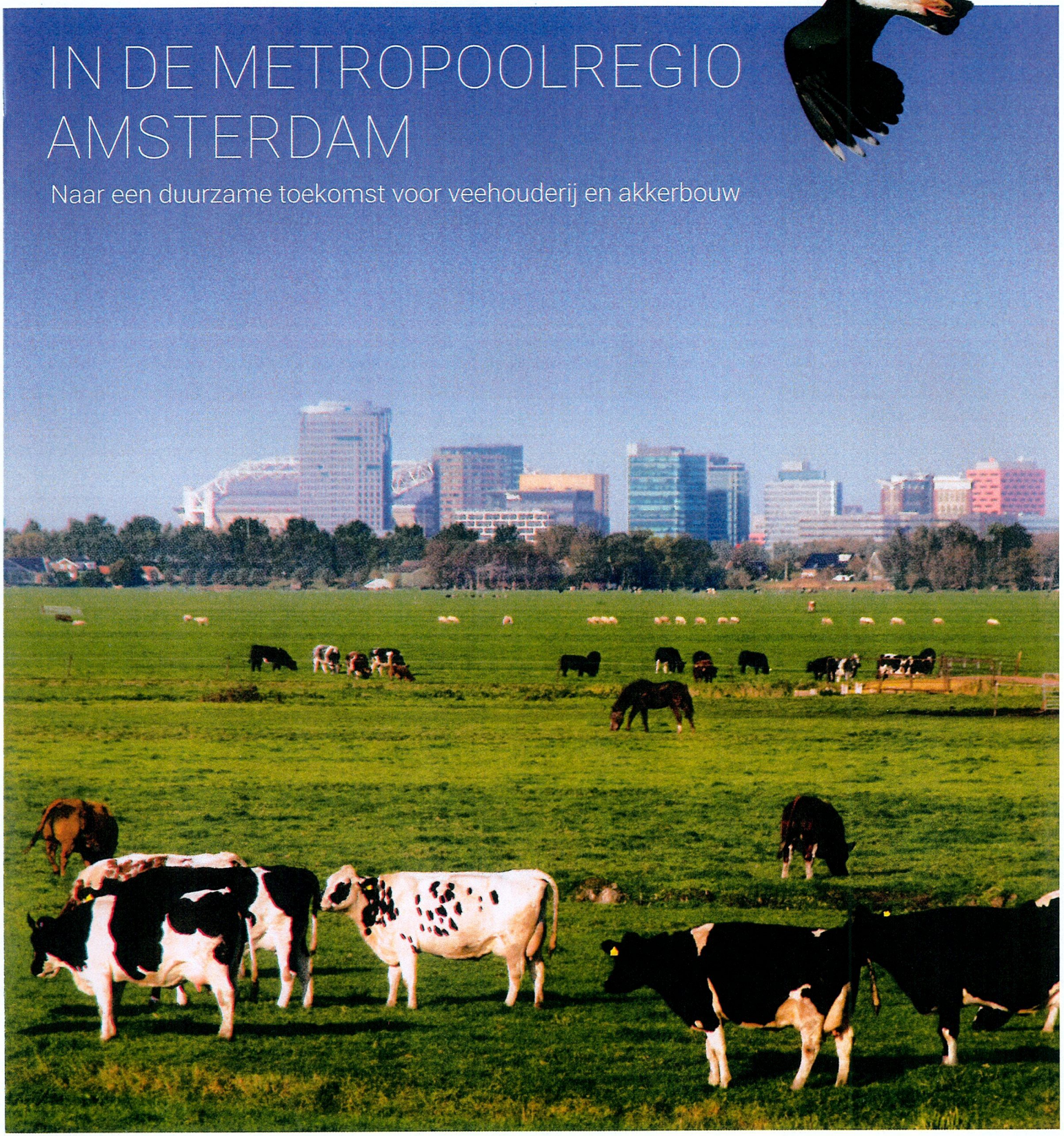

LTO NOORD

Water, Land & Dijken Sterk in plattelandsnatuur

CONO Kaasmakers sinds 1901

FrieslandCampina nourishing by nature

Inhoudsopgave

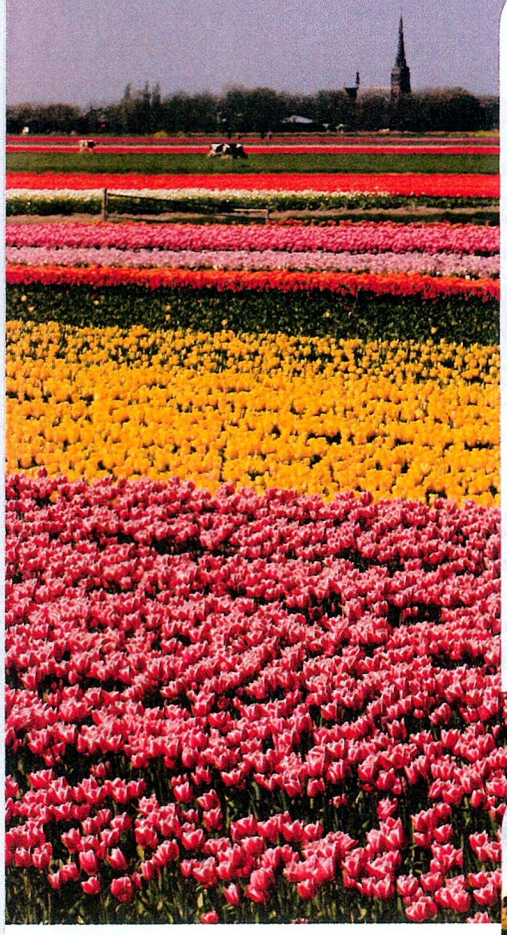

Woord vooraf 3

Een gebied om trots op te zijn 4

De uitdagingen op een rij:

A. De koe in de wei, de akkerbouw duurzamer 7

B. Een vitaal landschap van hoge kwaliteit 10

De Metropoolregio in feiten en cijfers 12

C. Nieuwe impulsen voor biodiversiteit 14

D. Minder bodemdaling en CO_2, betere waterkwaliteit 17

E. Stad en land nog beter verbinden 19

F. Het MRA-landschap als energielandschap 21

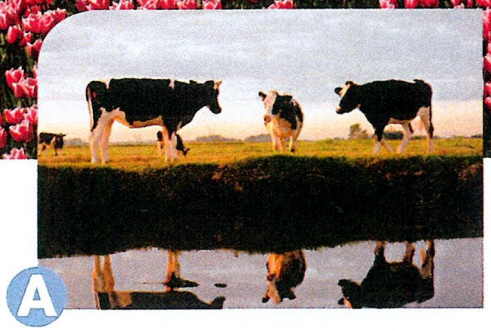

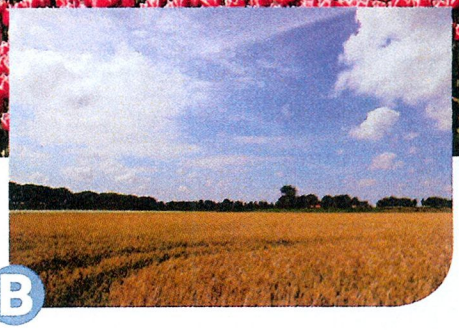

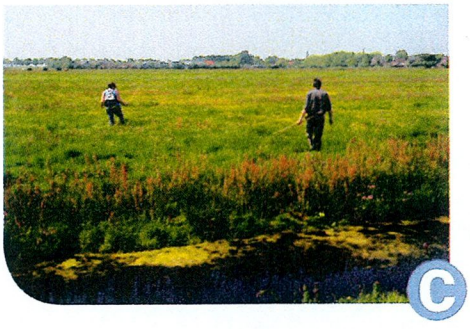

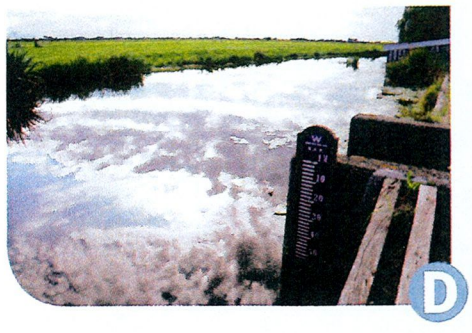

Woord vooraf

Vrijwel nergens ter wereld liggen stad en land op zo korte afstand van elkaar als in de Metropoolregio Amsterdam (MRA), in een bonte afwisseling van historische en moderne steden en dorpen, uitgestrekte weilanden met grutto's en moderne akkerbouw.

De landbouw heeft bijna een derde van het landoppervlak van de MRA in gebruik, produceert voor zowel de wereldmarkt als voor regionale markten en is daardoor sterk gezichtsbepalend en bovendien een belangrijke economische speler. Vreemd dat de landbouw in de Ruimtelijk-economische actie-agenda 2016-2020 van de MRA maar enkele malen wordt genoemd, en dan vooral als bedreiging van de recreatieve betekenis van het landschap. Het Actieprogramma Metropolitaan Landschap 2016-2020 is op dit punt genuanceerder en erkent de betekenis van de landbouw voor het gewaardeerde landschap.

LEVENDE LANDSCHAPPEN

Wij boeren met trots en plezier in de Metropoolregio. Wij - LTO Noord, Water, Land & Dijken, FrieslandCampina en CONO - willen als vertegenwoordigers van de agrarische sector, allemaal vanuit onze eigen identiteit, in dit manifest graag aangeven hoe wij de toekomst zien van dit mooie gebied, wie en wat we daarbij nodig hebben en wat onze eigen rol daarin zal zijn.

De Metropoolregio herbergt unieke landschappen, die voor een belangrijk deel door boeren worden beheerd. Die landschappen willen we koesteren en versterken, zodanig dat het 'levende' landschappen blijven. Met dit manifest willen we overheid, markt en keten handvatten bieden voor versterking van de bijzondere betekenis voor economie en ecologie. Sterkere prikkels voor 'natuurinclusieve' landbouw steunen ondernemers in het maken van groenere bedrijfsbeslissingen. Daarmee gaat de Metropoolregio een blijvend fraaie toekomst tegemoet voor ons als ondernemers, voor recreanten en voor natuurbeschermers.

Rona Uitentuis
portefeuillehouder ruimtelijke ordening LTO Regio West, voorzitter Noord-Holland

Sjaak Hoogendoorn
voorzitter vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken

Jacob Willig
bestuurslid CONO Kaasmakers

Vincent de Graaf
bestuurslid Royal FrieslandCampina district Noord-Holland

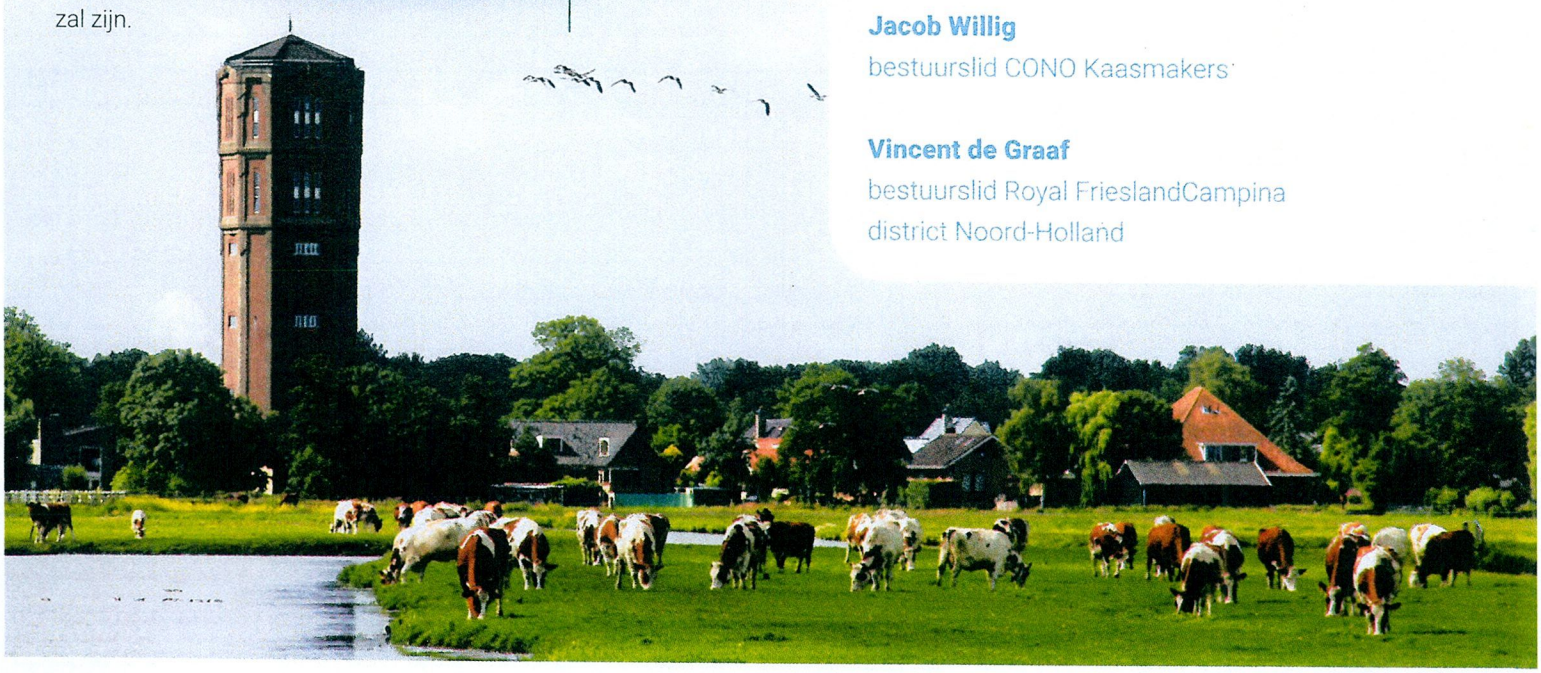

Een gebied om trots op te zijn

"HET BEST BEWAARDE GEHEIM VAN AMSTERDAM", "EEN SCHATKAMER VAN BIODIVERSITEIT", "INTERNATIONALE ALLURE" - ZIEHIER ENKELE VAN DE GEBRUIKTE KWALIFICATIES VOOR DE GEBIEDEN ROND AMSTERDAM.

En inderdaad: de Metropoolregio herbergt zowel nationaal als internationaal bijzondere kwaliteiten. De hoofdstad zelf natuurlijk met al zijn pracht en bedrijvigheid, maar daaromheen een bonte verscheidenheid aan landschappen. Het Markermeer omzoomd door historische stadjes, aan de westkant de Noordzeekust met fraaie duingebieden. Maar ook landschappen die het hoog gewaardeerde resultaat zijn van eeuwen agrarisch beheer. Ten noorden en zuiden de veenweidegebieden van Laag Holland, Amstelland en de Vechtstreek, zeldzaam in Europa, een spiegel van tien eeuwen cultuurgeschiedenis. In de grote droogmakerijen (zoals de Beemster en de Haarlemmermeer) en Flevoland vinden we ook akkerbouw, tuinbouw en bollenteelt.

FRAAI LANDSCHAP DIRECT OM DE HOEK

Veel landschappen herbergen een rijke natuur, zowel op boerenland (weidevogels, bloemrijke akkerranden) als in natuurgebieden zoals de Oostvaardersplassen en de talrijke natuurgebieden in het veenweidegebied en de kustzone. Belangrijk erfgoed is er in hoge dichtheden: Werelderfgoed zoals de Beemster en de Stelling van Amsterdam, maar ook talrijke andere monumenten. En met drukbezochte recreatiegebieden zoals Spaarnwoude, het Twiske en Groengebied Amstelland en internationale trekpleisters als de Zaanse Schans, Marken en Volendam. Opmerkelijk is ook de waterstaatkundige geschiedenis van het gebied, met de voormalige Zuiderzee, de polders en droogmakerijen uit verschillende eeuwen en het uitgebreide stelsel van vaarten, sloten en dijken. Voor de bijna 2,5 miljoen bewoners van de Metropoolregio liggen deze landschappen direct 'om de hoek', veelal op fietsafstand, en met een gemakkelijk 'leesbare' historie. Dat maakt het gebied extra bijzonder. Metropolen elders ter wereld hebben vaak ook 'groen' binnen hun grenzen, maar niet vaak zo divers en zo dichtbij.

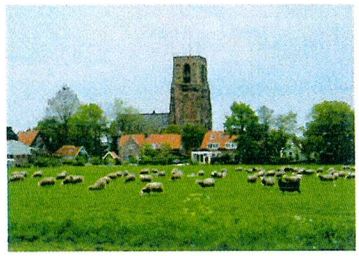

Net zoals Amsterdam stedenschoon combineert met economische dynamiek, zijn de omringende gebieden - anders dan de aanduidingen in beleidsnota's en toeristenfolders

soms doen vermoeden - geen openluchtmuseum, maar vitale landschappen met vitale bedrijven. De steden en dorpen vertonen een grote bedrijvigheid, in het landelijk gebied wordt op steeds duurzamer wijze voedsel geproduceerd. Hoewel met regelmaat de discussie terugkomt of delen van het veenweidegebied niet moeten worden 'teruggegeven aan de natuur', zien we in de MRA levensvatbare familiebedrijven met opvolgers, die kwaliteitsproducten leveren die de hele wereld over gaan en tegelijk zorgdragen voor het landschap. Een sector die volop in transitie is om nog beter aan de wensen van de samenleving tegemoet te komen. En vooral ook een sector die in de Metropoolregio volop kansen ziet voor de toekomst en er graag de schouders onder wil zetten om hier te blijven boeren.

NIEUWE UITDAGINGEN VOOR DUURZAAM ONDERNEMERSCHAP

Hoewel het besef toeneemt dat landschap en landbouw nauw verbonden zijn, bevatten de plannen voor de Metropoolregio ook elementen die op gespannen voet staan met een duurzame toekomst voor de agrarische bedrijvigheid. Extra woningbouw, verdichting van de infrastructuur, meer recreatie en toerisme, meer natte landbouw en moerasnatuur, een 'landschapscurator' voor Laag Holland - zomaar een greep uit de voorstellen die ons zorgen baren. Natuurlijk, de landbouw staat - ook in de Metropoolregio - voor behoorlijke uitdagingen om beter aan de maatschappelijke wensen tegemoet te komen. Maar de trots op het landschap moet zich niet beperken tot zijn museale en recreatieve waarde. Juist in de combinatie met duurzame bedrijvigheid ligt in veel gevallen de sleutel naar een duurzaam behoud en beheer van het landschap voor toekomstige generaties.

De economische innovatie waarop Amsterdam terecht zo trots is, moet ook volop in de omringende landschappen inhoud krijgen om de nieuwe uitdagingen op het gebied van landschap, biodiversiteit, water, bodem en klimaat te verankeren in de landbouw van de toekomst. In dit manifest presenteren we onze inzet voor de komende jaren.

WAAR STAAN WE IN 2040?

Het landelijk gebied vormt - nog steeds - een hoog gewaardeerd onderdeel van de Metropoolregio. De landbouw is vitaal en er is voldoende bedrijfsovername. Hij produceert nog wel ook voor de wereldmarkt, maar in toenemende mate voor de lokale markt. De bedrijven produceren meer eiwitgewassen, waardoor de soja-importen zijn teruggedrongen. De veehouderij is grondgebonden en overal lopen de koeien buiten. Door een versterkte inzet op 'natuurinclusieve landbouw' is de biodiversiteit op landbouwgrond toegenomen. In nauwe samenwerking tussen landbouw en natuurbescherming is de achteruitgang van de weidevogels tot staan gebracht.

De akkerbouwgebieden zoemen weer van de insecten

BIODIVERSITEIT, BODEM EN WATER

De sloten en slootkanten bloeien, de akkerbouwgebieden zoemen weer van de insecten door natuurvriendelijk beheer van akkerranden, bermen en dijken. Bodemdaling en CO_2-emissie worden beperkt door een door een sterke inzet op duurzaam grasland, onderwaterdrainage en plaatselijk 'natte landbouw'. De akkerbouw gaat zorgvuldig met zijn bodem om (minder grondbewerking, verhogen organische-stofgehalte), maar past zich in Flevoland tegelijk aan een dalende bodem en vochtiger omstandigheden aan. De waterkwaliteit is sterk verbeterd en waar nodig wordt waterbergingscapaciteit gecreëerd. De gemeenten zijn terughoudend in het plannen van extra bebouwing in het landelijk gebied. Door een uitgekiend beleid van zonering en ontsluiting ontvangt het gebied een grotere stroom recreanten en toeristen, die in toenemende mate ook bijdragen aan de gebiedseconomie.

STIMULANSEN VOOR GROEN ONDERNEMERSCHAP

De maatschappelijke waardering voor het gebied is verder toegenomen. Die waardering is - deels via de markt, deels via de overheid - vertaald in adequate prikkels voor 'groen ondernemerschap', waardoor de levering van groene diensten concurrerend is geworden met voedselproductie. Daarbij zijn bovenwettelijke wensen consequent vertaald in aantrekkelijke(r) verdienmodellen: voor natuur- en landschapsbeheer, voor koolstofopslag, voor boeren met hoger peil, voor schoon water, voor duurzame energie en voor recreatie en toerisme. Een groeiend deel van die verdiencapaciteit komt uit de markt: de keten betaalt in toenemende mate voor maatschappelijke prestaties, steeds vaker ook door regionale vermarkting van producten uit de Metropoolregio.

SYNERGIE TUSSEN OVERHEID EN MARKT

De markt zorgt voor een solide 'basiskwaliteit' van het landelijk gebied, de overheid betaalt voor collectieve waarden die niet door marktwerking kunnen worden versterkt. Overheid en keten stimuleren bovendien productinnovatie, marktinnovatie en 'groene' innovatie. Zo werken sector, politiek, markt en maatschappij constructief samen om de ambities werkelijkheid te laten worden. Door een uitgekiende combinatie van private en publieke stimulansen en duurzame koppelingen tussen landschap en ondernemerschap is in 2040 een solide economische basis ontstaan voor een regio die zijn internationale allure verder heeft versterkt.

DE UITDAGINGEN OP EEN RIJ

A De koe in de wei, de akkerbouw duurzamer

Een derde van het landoppervlak van de Metropoolregio wordt beheerd door boeren: zo'n 1.000 veehouders en 400 akkerbouwers en tuinders. De veehouderij is relatief extensief, de meeste bedrijven kunnen de mest op eigen grond kwijt, de kringlopen zijn kort en het percentage weidegang hoog.

Kortom, de veehouderij voldoet al in hoge mate aan de maatschappelijke wensen. De akkerbouw is hard bezig om het middelengebruik terug te dringen en een grotere rol te spelen in het bufferen van koolstof in de bodem. Toch is de situatie in de melkveehouderij

Frank de Wit, melkveehouder in de polder Zeevang:

Geboren en getogen in de Beemster, ben ik na mijn studie melkveehouder geworden in de Zeevang. We melken daar ongeveer 100 koeien en doen actief aan weidevogelbeheer. Elk jaar weer is het een uitdaging om samen met mijn dieren en de natuur fraaie producten te maken.

In eerste instantie lijkt de drukbevolkte regio niet aantrekkelijk om boer te zijn. Maar de menta-liteit bevalt me en kennis, kapitaal en ondernemersgeest zijn volop aanwezig. Daardoor kunnen we op een innovatieve en duurzame manier producten maken die de hele wereld over gaan.

Maar er zijn ook stevige uitdagingen, zo laat dit manifest duidelijk zien. Gelukkig laat het ook zien waar we heen kunnen en willen richting 2040 en dat alle partijen elkaar daarvoor nodig hebben.

Als we tolerant zijn en elkaar ruimte gunnen, gaan wij er als boeren voor zorgen dat we de samenleving niet alleen geweldige producten bieden, maar ook een prachtig landschap.

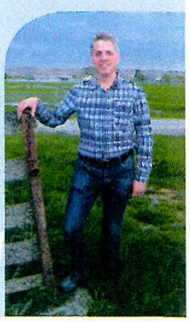

kwetsbaar: door schaalvergroting, slechte verkaveling en/of vernatting kunnen meer koeien naar binnen verdwijnen. En de melkprijs schommelt sterk, terwijl de productiekosten structureel hoog zijn door de drasse veengrond en de suboptimale verkaveling. En de akkerbouw loopt bij de omslag naar 'groenere' middelen op tegen de regelgeving.

VOOR DE KOMENDE JAREN ZIJN DE doelen:

- verhogen van het reeds hoge aandeel weidegang. Het streven is: alle koeien in de wei;
- koesteren en versterken van de grondgebondenheid van bedrijven: de balans tussen voer- en mestproductie wordt - zowel op bedrijfs- als gebiedsniveau - verder versterkt. Daartoe wordt de samenwerking tussen veehouderij en akkerbouw (nu nog sterk gescheiden werelden) bevorderd, zodanig dat een "gemengd bedrijf op MRA-niveau" ontstaat. Ook de kwaliteit van de geproduceerde mest wordt verbeterd; zo wordt sterker ingezet op de productie van stromest (gunstig voor de bodem en op grasland bovendien gunstig voor weidevogels. Grondgebondenheid vormt een sterke maatschappelijke troef van het gebied;
- sterker inzetten op 'dubbelslagen' zoals kringlooplandbouw, waarbij kostenbesparing samengaat met emissieverlaging;
- betere benutting van organische reststromen, zoals maaisel uit natuurgebieden en van bermen en dijken;
- drastisch terugdringen van soja-importen uit andere werelddelen. Langs twee sporen: betere benutting van zelf geproduceerd eiwit en betrekken van eiwitgewassen uit de directe omgeving (andere delen van Nederland, buurlanden). Teelt van eiwitgewassen (anders dan gras) in de graslandgebieden van de MRA zelf staat op gespannen voet met de landschappelijke kwaliteit;
- de akkerbouw verbruikt aanzienlijk minder én minder schadelijke bestrijdingsmiddelen, en levert een substantiële bijdrage aan koolstofopslag door verhoging van het organische-stofgehalte.

Jaap Bond, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland:

Agrarisch ondernemers zorgen voor een vitaal platteland en leveren zo een belangrijke bijdrage aan onze economie. Zij begrijpen als geen ander het belang van maatschappelijk ondernemen, de landbouwgrond is immers hun kapitaal. Dat doen ze door het landschap te beheren, versterken en vitaal te houden. Opgave voor de toekomst is om die gronden vruchtbaar en gezond te houden in harmonie met de omgeving en natuur. En belangrijk is dat de samenleving al die inspanningen weet te waarderen.

Wat IS HIER VOOR NODIG?

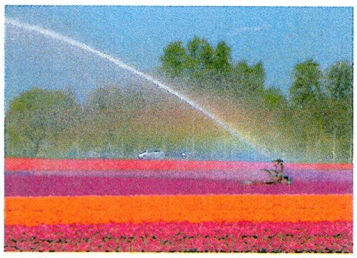

- Verhoging van de weidemelktoeslag en uitbreiding van het werk van de bestaande 'weidecoaches'. Deze sporen zijn effectief gebleken om de koe in de wei te houden en zelfs niet-weiders weer tot weiden aan te zetten.
- Verbeteren van de verkaveling door kavelruilprojecten (bevorderen werk Stivas). Een betere verkaveling zorgt voor kostenbesparing en komt de weidegang ten goede.
- Het areaal landbouwgrond binnen de MRA blijft zoveel mogelijk behouden. Dit is een belangrijke randvoorwaarde om de landbouw grondgebonden te houden en extensief waar hij nu extensief is, zoals in de veenweiden. We komen later (onderdeel E) nog terug op concrete mogelijkheden hiervoor.
- Het grondbeleid van provincies, gemeenten en natuurorganisaties wordt selectiever gericht op grondgebonden bedrijven. Gronduitgifte gebeurt op basis van duurzame (minimaal zesjarige) overeenkomsten.
- De bestaande studiegroepen kringlooplandbouw worden uitgebreid en er komt een stimulerend beloningssysteem voor bovenwettelijke milieuprestaties.
- De overheid zet sterker in op (financiële) stimulansen voor samenwerking tussen akkerbouw en veehouderij (bijv. een pilot "gemend bedrijf op gebiedsniveau"), op innovaties voor een hogere eiwitbenutting uit gras, op stimulering van eiwitgewassen in delen van de MRA die zich daarvoor lenen en op de productie van stromest.
- De overheid schept in de mestwetgeving betere mogelijkheden om overige organische meststoffen (reststromen) uit te rijden op landbouwgrond.
- De overheid slecht de regelingstechnische barrières (toelatingsbeleid) voor toepassing van 'groenere middelen' in de akker- en tuinbouw.

Meer stimulansen gewenst voor samenwerking tussen akkerbouw en veehouderij

DE UITDAGINGEN OP EEN RIJ

B Een vitaal landschap van hoge kwaliteit

Het landschap van de Metropoolregio is uniek qua karakter en variatie. De veenweidegebieden ten noorden en zuiden van Amsterdam zijn zeldzaam in Europa en weerspiegelen tien eeuwen cultuurhistorie, vaak relatief ongeschonden.

Dat geldt temeer voor de 1.500 hectare vaarland in Laag Holland, alleen per boot bereikbaar. Daarnaast is er een grote variatie aan typisch Nederlandse droogmakerijen uit verschillende eeuwen, zoals de Beemster, de Purmer en de vele kleine Waterlandse droogmakerijen uit de 17e eeuw, de Horstermeer en de Haarlemmermeer uit de 19e eeuw en Zuidelijk en Oostelijk Flevoland uit de 20e eeuw.

STERKE TROEF

Deze unieke landschappen vormen een sterke troef van de regio. Ze trekken veel bezoekers, ze remmen de verstedelijking en ze vergroten de waardering voor de landbouw die deze landschappen 'levert'. Het zijn stuk voor stuk landschappen die door boeren worden 'geproduceerd' en waar de inzet van de boer ook voor de toekomst bepalend is voor de landschapskwaliteit.

Uit een Noord-Hollands natuurbelevingsonderzoek blijkt dat polders en weilanden hoog scoren. De opgave is om het landschap te versterken en tegelijk vitaal te houden voor de mensen die hier wonen en werken. Geen openluchtmuseum (we hebben de Zaanse Schans al), maar levend landschap waarin veranderingen niet taboe zijn, mits ze met kwaliteit worden uitgevoerd. En het aanstellen van een museale curator is prima, maar dan wel graag van een landschap met betalende bezoekers.

Luzette Wagenaar-Kroon, burgemeester van Waterland:

Terwijl ik mijn gedachten over de toekomst van de landbouw in de MRA laat gaan, word ik daarin gestoord door kikkergekwaak en gezang van de merel. Wat is het hier toch machtig mooi!
Het landschap van de metropoolregio kenmerkt zich door een enorme diversiteit waarin tegelijkertijd vele, soms tegenstrijdige, belangen wedijveren om aandacht. Dat maakt het een enorme uitdaging voor alle spelers om met maatwerk met deze prachtige parels uit de regio om te gaan. Agrariërs zijn vaak de 'creators' van het landschap zoals wij dat kennen en horen zeker thuis in de toekomst ervan. Een compliment voor de stellers van de visie op een duurzame toekomst voor de landbouw is zeker op zijn plaats.

ONZE INZET VOOR DE toekomst:

De boeren willen graag inzet plegen om het landschap te beheren en te versterken. Om open landschap (cruciaal voor weidevogels) open te houden, om de koe in de wei te houden, om uniek vaarland te blijven beheren en om eeuwenoude verkavelingspatronen in droogmakerijen en veenweidegebieden te handhaven en grasland langjariger in stand te houden. Elk gebied heeft daarbij zijn eigen mogelijkheden voor landschapsversterking.

Cruciaal daarbij: het landschap moet wel 'levend' blijven en er moet soms geld bij.

Een robuust landschapsfonds voor een duurzaam fraai landschap

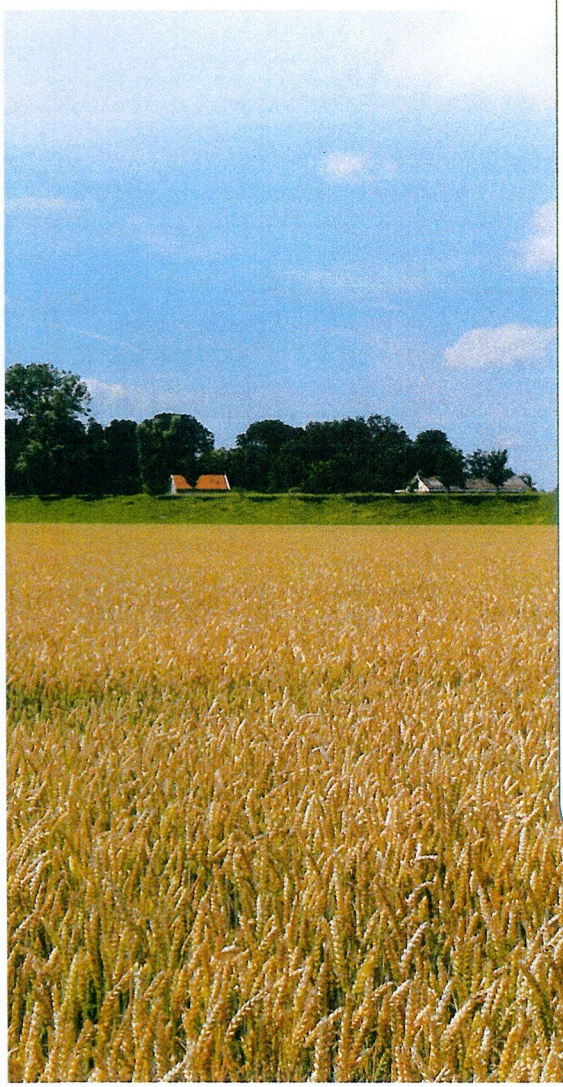

WAT IS ER NODIG OM DIT TOT EEN succes TE MAKEN?

- In graslandgebieden, met name de veenweiden, wordt sterker ingezet op behoud van langjarig grasland. Dit is ook van groot belang voor bodem en klimaat. Overheid en keten zetten hiervoor een adequaat financieringsmechanisme op (zie onderdeel D).
- De gemeenten zijn zeer terughoudend en selectief in het toekennen van extra bebouwing in het buitengebied (onderdeel E). Ruimte voor extra bebouwing wordt vooral gezocht binnen de bebouwde kom en in de minst kwetsbare delen van het buitengebied.
- De financiering van landschappen is (behalve voor losse elementen als knotwilgen) al jaren een ondergeschoven kindje. Dit terwijl er veel studies zijn die aantonen dat het beheer van het veenweidelandschap duur is. In sommige delen van de Metropoolregio (Vechtstreek, Waterland) zijn wel landschapsfondsen opgericht, maar die bevatten een fractie van wat er nodig is om het landschap duurzaam te beheren. Daarom juichen we het idee toe van een MRA-breed landschapsfonds. Dat fonds wordt niet alleen gevuld met de opbrengsten uit 'schadecompensatie', maar ook met een groter deel van de opbrengsten uit toeristenbelasting en OZB. De Metropoolregio is het uitgelezen samenwerkingsverband om zulke ideeën in praktijk te brengen.

De Metropoolregio in feiten en cijfers

De Metropoolregio Amsterdam (MRA) is sinds 2007 het bestuurlijk samenwerkingsverband van de provincies Noord-Holland en Flevoland, 33 gemeenten en de Vervoerregio Amsterdam (zie kaart).

Het gebied bevat ten noorden van Amsterdam een groot deel van het Nationaal Landschap Laag Holland, ten westen de kustgebieden (IJmuiden, Kennemerland), ten zuiden de Haarlemmermeer en de veenweidegebieden Amstelland en Vechtstreek en ten oosten een deel van Zuidelijk en Oostelijk Flevoland (vooral de stedelijk agglomeraties rond Almere en Lelystad, de daartussen gelegen Oostvaardersplassen en een relatief bescheiden deel van het akkerbouwgebied).

Er wonen
2,4 mln. mensen

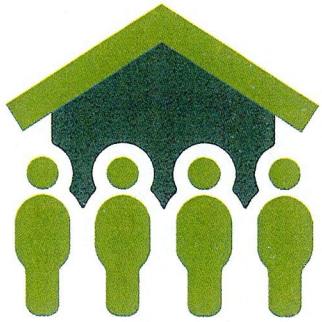

in ruim **1,1 mln.** woningen

ENKELE SPREKENDE KENGETALLEN:

258.000 ha

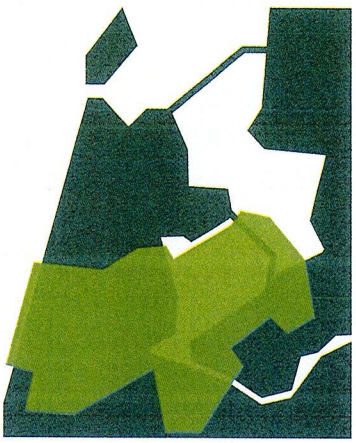

Het gebied is 258.000 ha groot en omvat 160.000 ha land en 98.000 ha water.

Van het landoppervlak is ruim
50.000 ha
bij de landbouw in gebruik:

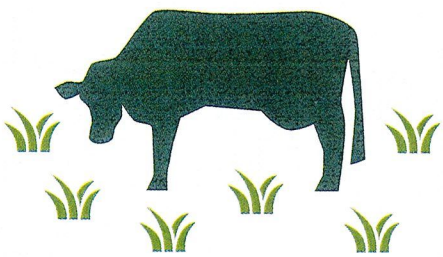

er zijn **1.400 bedrijven** actief.

10.000 KM wegen

Het gebied telt ruim 10.000 km aan wegen, vooral gemeentelijk, maar ook ruim 550 km rijksweg.

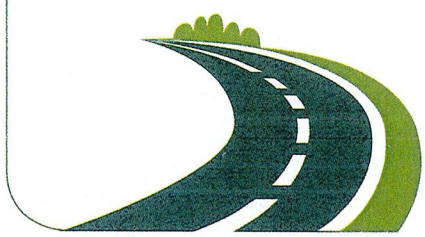

Het agrarisch dakoppervlak dat geschikt is voor zonnepanelen, beslaat **150 ha**

en heeft een energiepotentieel van
105 GWh.

38.000 melkkoeien

1,3 melkkoe per ha grasland

95% weidegang

Van de ruim 50.000 ha cultuurgrond bestaat ruim 30.000 ha uit grasland. Hierop lopen 38.000 melkkoeien. Dat is gemiddeld 1,3 melkkoe per ha grasland: elke koe heeft een voetbalveld aan grasland ter beschikking. Ter illustratie: het landelijk gemiddelde ligt op 1,9. Het percentage weidegang is hoog: op ongeveer 95% van de bedrijven lopen de koeien in de wei. Landelijk ligt dat aandeel op 80%.

NATUURBEHEER: 550 boeren 700 vrijwilligers

Ruim 550 boeren nemen natuurmaatregelen op hun land, in totaal op bijna 8.000 ha. Zo worden vele duizenden weidevogels beschermd en krijgen akkerranden weer kleur. Bij de weidevogelbescherming zijn 700 burgervrijwilligers betrokken.

12 mln. bezoekers

Met zo'n 12 mln. bezoekers per jaar zijn de recreatie- en groengebieden zeer in trek. De top-3 wordt gevormd door Spaarnwoude, Groengebied Amstelland en het Twiske.

Het landelijk gebied telt enkele

tienduizenden km sloot

Dat biedt voor natuur en landschap ('ecologische corridors') uitstekende kansen, die in toenemende mate ook worden benut.

20 mln. hotelovernachtingen

Het aantal hotelovernachtingen groeit snel, juist ook buiten Amsterdam - met name in de Zaanstreek en de Amstel-, Gooi- en Vechtstreek - en bedraagt nu zo'n 20 mln. per jaar.

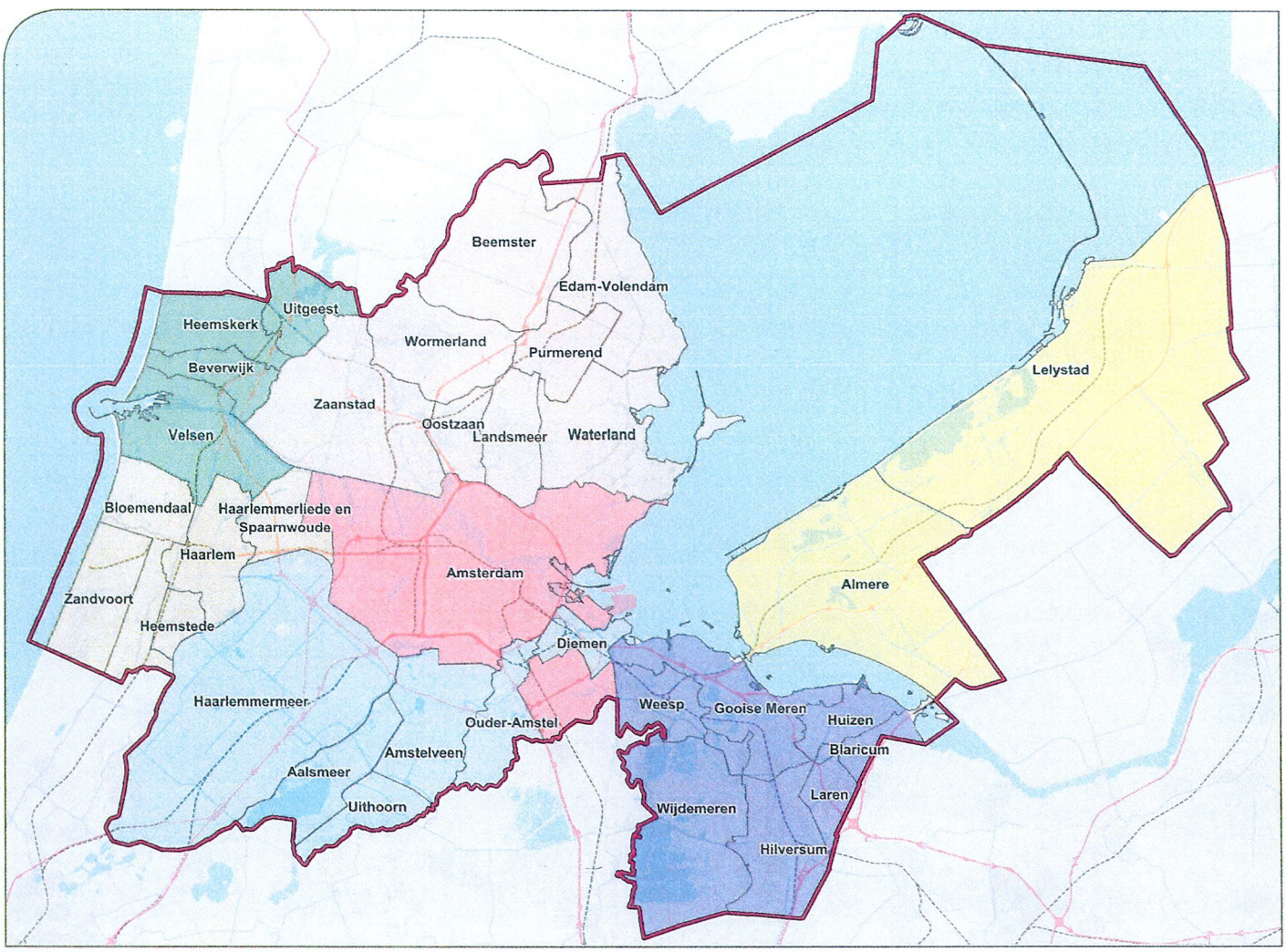

DE UITDAGINGEN OP EEN RIJ

© Nieuwe impulsen voor biodiversiteit

De Metropoolregio is rijk aan natuur. De steden zelf blijken soortenrijker dan gedacht, er zijn waardevolle natuurgebieden (duinen, landgoederen, weidevogelreservaten, moerasgebieden en soortenrijke graslanden) en ook het agrarisch gebied is rijk aan natuur.

Hier vindt op grote schaal agrarisch natuurbeheer plaats, vooral gericht op weidevogels en akkerranden, maar steeds meer ook op sloten en oevers. Het weidevogelbeheer is op de ene plek succesvoller dan op de andere, maar delen van de Metropoolregio behoren nog steeds tot de top van Nederland. De overheid heeft recent extra geld uitgetrokken voor agrarisch natuurbeheer en de keten (Friesland-Campina, CONO) overweegt om natuurmaatregelen tot verplicht onderdeel van hun duurzaamheidsprotocollen te maken. Ook zetten rijk en provincies volop in op 'natuurinclusieve landbouw', een meer systeemgerichte benadering waarbij alle aspecten van biodiversiteit worden betrokken in bedrijfsbeslissingen.

Toch is er reden tot zorg: in het landbouwgebied en ook in sommige natuurgebieden gaat de natuur achteruit. Sommige natuurorganisaties lijken de weidevogels te hebben opgegeven en zetten volop in op nieuwe moerasnatuur. Kleine moeraselementen horen bij het veenweidegebied, maar grootschalige moerasnatuur doet geen recht aan het unieke en gewaardeerde landschap: het betekent het einde van graslanden met koeien en weidevogels. Wij zien voldoende kansen om de biodiversiteit in de landbouw nieuwe impulsen te geven.

ONZE inzet VOOR DE KOMENDE JAREN:

- De achteruitgang van de weidevogels wordt omgebogen naar stabilisatie of zelfs groei. De afstemming van weidevogelbeheer binnen en buiten natuurgebieden wordt verbeterd.
- In de akkerbouw streven we naar pakweg 7% 'groenblauwe door-adering': ecologische verbindingen voor plant en dier in de vorm van natuurvriendelijke beheerde akkerranden, bermen en dijken.
- In de graslandgebieden wordt een vergelijkbaar potentieel aan ecologische verbindingen in en langs waterlopen benut. Hiermee wordt niet alleen de biodiversiteit versterkt, maar ook de water-kwaliteit verbeterd. Daarmee voldoet de Metropoolregio beter aan de eisen van de Kaderrichtlijn water.
- Daartoe wordt de animo voor agrarisch en particulier natuurbeheer vergroot, komen er aantrekkelijker afspraken voor duurzaam boerenbeheer van natuurgebieden en komen er meer prikkels voor concrete natuurresultaten.

De Metropool-regio is rijk aan natuur

Sijas Akkerman, directeur Natuur en Milieufederatie Noord-Holland:

Meer natuurinclusieve landbouw, koeien in de wei, bodemdaling en broeikasgas uitstoot stoppen, het versterken van een mooi en groen landschap en producten zoveel mogelijk in de omgeving afzetten! En dat zijn nog niet eens álle bijdragen die agrariërs willen leveren aan het gezonder en duurzamer maken van de Metropoolregio Amsterdam. Voor de uitvoering van deze ambitieuze ambities kunnen de boeren zonder meer rekenen op steun van de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland. Want samen werken aan een groene en gezonde leefomgeving is meer dan ooit nodig. En sluit ook aan op een van de grootste wensen van Noord-Hollanders: meer gezonde lucht, schoon water en groen en natuur dichtbij om van te genieten.

WAT HEBBEN WE HIERVOOR NODIG?

- Voor de weidevogels komt er een groter accent op maatregelen als kruidenrijk grasland en plas-dras, worden predatieverliezen verminderd (op basis van gedegen predatiebeheerplannen) en vindt een betere afstemming van beheer plaats met terreinbeheerders.
- De provinciale begrenzing en de budgetten voor natuur in de akkerbouw worden vernieuwd met het oog op een effectieve groenblauwe dooradering. Het budget voor groenblauwe dooradering in graslandgebieden wordt verhoogd. Daartoe wordt ook het beheer aangepast van onderdelen van de groenblauwe dooradering waarvoor andere partijen zoals gemeenten en waterschappen verantwoordelijk zijn (bijv. bermen, dijken, kaden).
- Er komt een drastische vernieuwing van het beheerinstrumentarium:
  - de contracten- en vergoedingensystematiek van het agrarisch natuurbeheer wordt vernieuwd. Er worden sterkere resultaatprikkels ingebouwd en de verdiencapaciteit wordt vergroot door het loslaten van het principe dat alleen opbrengstderving mag worden gecompenseerd. Er komen mogelijkheden (via het agrarisch natuurbeheer of via kwalitatieve verplichtingen) voor langjarige beheerovereenkomsten;
  - particulier natuurbeheer wordt weer aantrekkelijker en daarmee populairder gemaakt door een hoger percentage van de grondwaardedaling uit te betalen. Zo kan het Nationaal Natuurnetwerk (NNN) sneller worden voltooid;
  - boerenbeheer van natuurgebied (zoals dat in de MRA op vele duizenden hectares plaatsvindt) krijgt een veel duurzamer karakter. Er komen overal zesjarige contracten die het boeren mogelijk maken om hun bedrijf op een meer natuurgerichte leest te schoeien. Anders dan nu komt een deel van de beheervergoeding voortaan bij de boer terecht. Zo ontstaat een beter verdienmodel voor natuurbeherende bedrijven;
  - binnen het Nationaal Natuurnetwerk kunnen gronden met agrarisch natuurbeheer onder bepaalde voorwaarden en tot een zeker oppervlakte-aandeel een volwaardige en duurzame invulling vormen, net als in de Zuid-Hollandse Krimpenerwaard.
- Er komt een operationeel beleid voor natuurinclusieve landbouw, dat naast 'zichtbare' natuur ook zaken als bodemleven en genetische diversiteit omvat. Dat wil zeggen: het begrip wordt van een werkbare definitie voorzien en het beleid van overheden (EU, rijk, provincies) en ketenpartijen (zie hierna) wordt sterker op natuurinclusieve bedrijven gericht.
- Het beleid voor natuurcompensatie ("rood voor groen") wordt consequent en royaal toegepast voor alle activiteiten die schadelijk zijn voor de natuur. De opbrengsten komen bij voorkeur terecht in het MRA-brede landschapsfonds (zie onderdeel B).
- De zuivelbedrijven breiden de verdiencapaciteit uit natuurbeheer uit. Natuurbeheer wordt niet alleen een verplicht onderdeel van de duurzaamheidsprotocollen, maar levert ook een substantiële meerprijs op. Daarnaast wordt versterkt ingezet op regionale vermarkting van 'natuurzuivel', zoals recent (met steun van FrieslandCampina) is gebeurd in Amstelland.
- Voor de akkerbouw, waar sectorinitiatieven met betrekking tot biodiversiteit nog pril zijn (bijv. Stichting Veldleeuwerik), zet de keten biodiversiteit hoger in het vaandel.

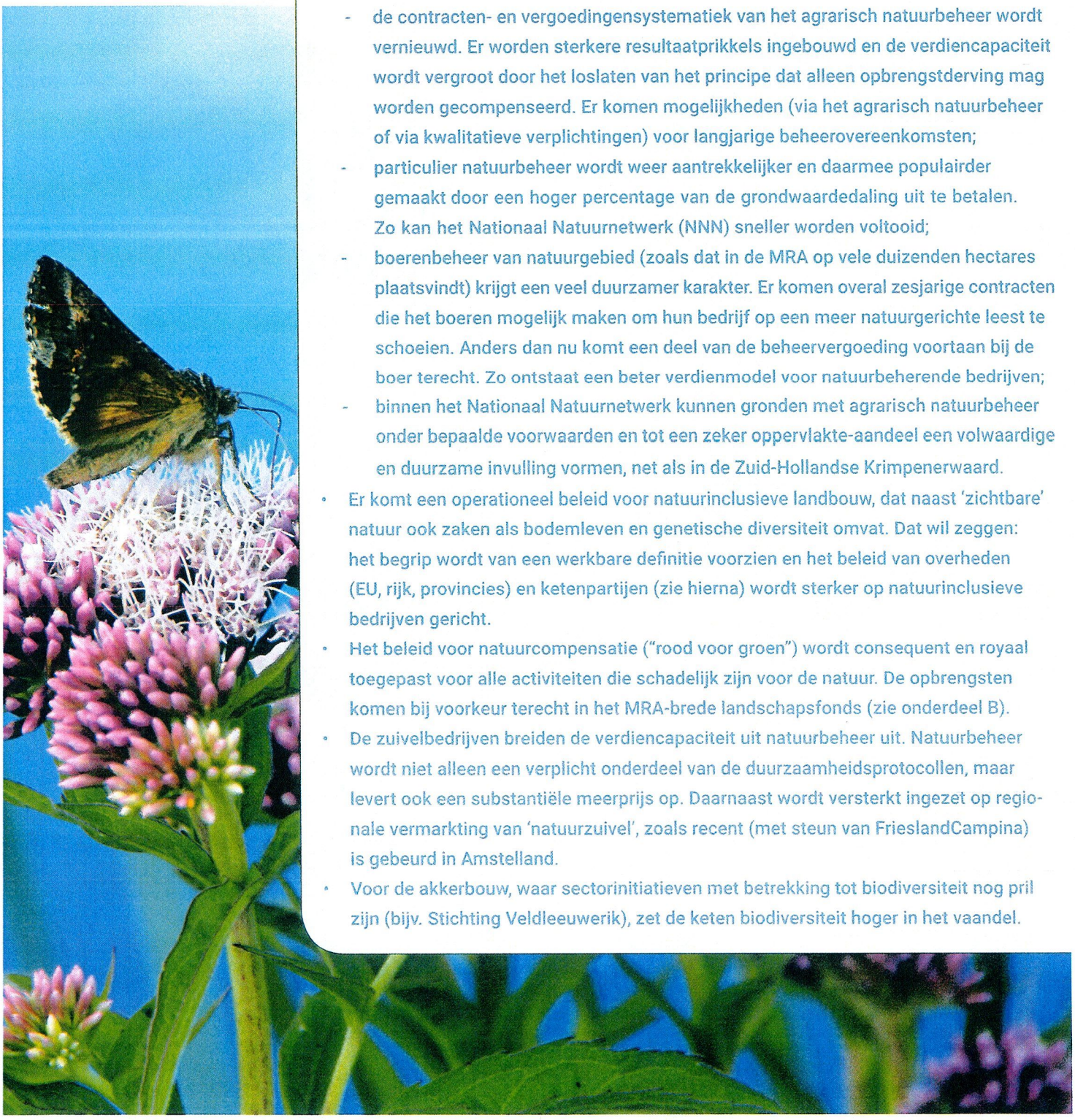

DE UITDAGINGEN OP EEN RIJ

D Minder bodemdaling en CO_2, betere waterkwaliteit

Er is veel te doen over bodemdaling, zowel in het veenweidegebied als in delen van Flevoland. Nieuwe cijfers over de uitstoot van broeikasgassen uit de Nederlandse veengronden kwamen onlangs op verontruste toon in de publiciteit.

Hoewel de Noord-Hollandse bijdrage cijfermatig bescheiden is (de hoogste emissies vinden we in Friesland en de Veenkoloniën), is bodemdaling een serieus probleem en is beperken van de daling ook los van het klimaateffect een serieuze opdracht voor de landbouw - bijvoorbeeld uit een oogpunt van waterbeheer. Waar het gaat om waterkwaliteit liggen er trouwens nog andere opgaven waaraan de landbouw een bijdrage kan en wil leveren.

ONZE INZET IS als volgt:

- bodemdaling en CO_2-emissie uit veengrond worden drastisch gereduceerd. De bodemdaling is in 2040 minimaal 50% minder dan hij zou zijn geweest bij ongewijzigd beleid, c.q. zonder praktijkmaatregelen. De inzet van die maatregelen (blijvend grasland, onderwaterdrainage, 'natte landbouw') verschilt per gebied;
- daarnaast zet de veehouderij in op maximale reductie van methaanemissies, landelijk gezien een tweemaal zo grote 'boosdoener' als de CO_2-emissie uit veenbodems. Recent startte hiertoe in West-Nederland de Proeftuin Methaan;
- de akkerbouw zet volop in op vastlegging van koolstof in de bodem en verbetering van bodemkwaliteit (structuur, organische-stofgehalte) in zijn algemeenheid;
- een sterke impuls voor afzet in de regio (zie onderdeel E). Ook dit levert een belangrijke bijdrage aan emissiebeperking (minder transport);
- veehouderij en akkerbouw versterken hun inzet voor een betere waterkwaliteit, zodat straks overal wordt voldaan aan de eisen van Nitraatrichtlijn en Kaderrichtlijn water.

WAT IS ER NODIG OM DIT TOT EEN succes TE MAKEN?

- In de veenweidegebieden komt een aanpak in drieën:
  - er wordt grootschalig ingezet op de combinatie van onderwaterdrainage en langjarig grasland. De 'derde generatie' onderwaterdrainage (drukdrains) blijkt bij goed functioneren de bodemdaling met driekwart te kunnen reduceren. Een royale eenmalige overheidsbijdrage in de investeringskosten kan in grote delen van het veenweidegebied een belangrijke bijdrage leveren aan verminderde bodemdaling en broeikasgasemissies;
  - de prikkels voor duurzaam grasland worden versterkt. De huidige prikkel (vanuit het GLB) heeft geen effect. Een directe beloning van langjarig behoud van grasland kan daarin verandering brengen;
  - op kleine(re) schaal wordt ingezet op verhogen van het waterpeil. Grootschalige vernatting vinden we ongewenst: de kosteneffectiviteit is gering (de grootste oxidatie vindt plaats door diep wegzakken van het grondwater in de zomer, ook bij hoog peil), het biedt de landbouw economisch geen perspectief (de markten voor natte teelten zijn nog minimaal ontwikkeld) en het bedreigt het gewaardeerde landschap (het weidegebied met koeien verdwijnt grotendeels). Voor bedrijven die daarvoor kiezen, kan peilverhoging (bijv. terwille van weidevogels of voor omschakeling op natte teelten zoals lisdodde en kroosvaren) niettemin een bijdrage leveren. Daartoe moet dan wel extra werk worden gemaakt van goede verdienmodellen voor 'natte veehouderij' of 'natte teelten'.
- In de akkerbouw komen betere stimulansen voor maatregelen om koolstofemissie te beperken en koolstofvastlegging te bevorderen. Er komen aantrekkelijke beloningen voor bijv. het toepassen van niet-kerende grondbewerking en het verhogen van het organische-stofgehalte. Bodemcoaches kunnen hier - net als trouwens in andere gebieden - zegenrijk werk doen.
- Er wordt een effectief beloningssysteem van *carbon credits* geïntroduceerd, waarbij de betalingen aanzienlijk hoger liggen dan nu. Dit systeem kan privaat of publiek-privaat worden vormgegeven, waarbij andere sectoren betalen voor koolstofopslag in landbouwgrond. Met alle scheepvaart en luchtvaart binnen de MRA-grenzen zijn de potentiële betalers in de directe omgeving aanwezig. Inspiratie kan worden gehaald uit systemen in Oostenrijk en Australië, of uit Duitse veenweidecertificaten voor de particuliere markt (*Moor-Klima-Milch*). De provincie Friesland experimenteert hiermee nu als eerste (pilotproject Valuta uit Veen), maar introductie in de MRA ligt eigenlijk veel meer voor de hand.
- Er komen steviger impulsen voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Twee prioriteiten daarbij:
  - beperken van oeverafslag in het veenweidegebied. Hier zijn al vele hectares land afgebrokkeld en als bagger in het water beland. Stevige oevers (bijv. natuurvriendelijke oevers) dienen de waterkwaliteit en de instandhouding van het cultuurlandschap en beperken de baggeropgave;
  - aanleg van bufferzones langs waterlopen. Deze zijn met name in de akkerbouw zeer effectief. Ze kunnen hier uitstekend worden gecombineerd met de groenblauwe dooradering die we voorstelden bij het onderdeel biodiversiteit (C), maar ze kunnen - in een goedkopere variant - ook als zelfstandige rand worden aangelegd.

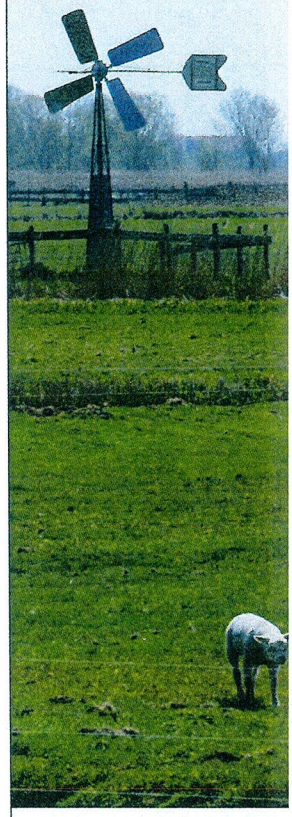

Luc Kohsiek, dijkgraaf Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Klimaatmitigatie ofwel CO_2-reductie is van het grootste belang om de klimaatverandering te beperken. De aanpak die de vier partijen hier voor de Metropoolregio schetsen, helpt! De meervoudige aanpak van het zoveel mogelijk beperken van de bodemdaling in het veenweidegebied enerzijds en het vastleggen van CO_2 anderzijds is een moderne insteek die veel kansen biedt. Dat daarnaast gewerkt wordt aan een betere waterkwaliteit is vanuit ons perspectief als waterschap zeer belangrijk. Uiteindelijk willen we het prachtige landschap van de Metropoolregio behouden en waar mogelijk verfraaien.

DE UITDAGINGEN OP EEN RIJ

E Stad en land nog beter verbinden

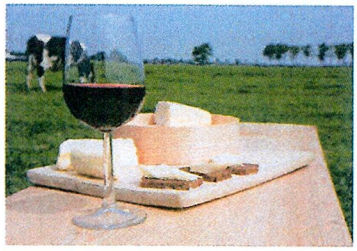

Een tijdlang waren stad en land van elkaar vervreemd. Daarin is een belangrijke kentering gaande. Amsterdam heeft het belang van regionaal en duurzaam geproduceerd voedsel herontdekt. Een streekproduct als de Beemsterkaas is een internationaal succes geworden.

De Food Council MRA wil via innovatieve netwerken stad en land sterker verbinden. Duizenden schoolkinderen uit de regio bezoeken jaarlijks een boerderij om te zien waar hun eten vandaan komt. Honderden boeren werken mee aan open dagen, excursies en markten om de relatie met 'de consument' te verbeteren. Er zijn fietspaden en recreatieve routes aangelegd, en bedrijven hebben daarop ingespeeld met verkoop aan huis, logies en bezoekmogelijkheden.

Maar tegelijk concurreert de stad met de landbouw om de schaarse ruimte. Stadsuitbreiding heeft al veel landbouwgrond gekost, en de stad kijkt momenteel opnieuw om zich heen om de woningvoorraad met ruim 20% uit te breiden. Miljoenen toeristen en recreanten bezoeken het gebied, maar besteden er relatief weinig geld en zitten op de smalle wegen soms het landbouwverkeer in de weg. De Metropoolregio wil het gebied recreatief nog verder ontwikkelen en nog aanzienlijk meer wegen en paden aanleggen. Competitie om de ruimte is er altijd geweest en zal er altijd blijven, maar met begrip van elkaars belangen en een uitgekiend beleid valt er veel te winnen.

ONZE speerPUNTEN:

- een zo klein mogelijke, zeer selectieve en 'geleide' implementatie van de bouwopgave in het landelijk gebied;
- een betere geleiding van recreatie en toerisme en een groter 'rendement' van gebiedsbezoek voor landbouw en landschap;
- stevige inzet op afzet van MRA-producten in de Metropoolregio (korte ketens);
- meer en structurele(re) stimulansen voor vormen van verbrede landbouw zoals stadslandbouw, logies bij de boer en boerderijeducatie.

WAT IS HIERVOOR NODIG?

- De overheden zetten primair in op verdichting en concentratie van extra bebouwing binnen de bebouwde kom. Is bouwen in het landelijk gebied onontkoombaar, dan bepalen zij zorgvuldig hoeveel van de extra bouwopgave buiten de bestaande bebouwing terecht komt en wáár die dan terecht komt. Er komt een duidelijke zonering, zodat speculatie met toekomstige bouwgrond tot een minimum wordt beperkt - het jarenlange zigzagbeleid in de Purmer laat zien waartoe dat leidt.
- Een scherp onderscheid (incl. ruimtelijke zonering) tussen massatoerisme, dat zich bij voorkeur snel naar de toeristische hotspots verplaatst, en kleinschalig toerisme en natuurrecreatie. Het massatoerisme draagt sterker bij aan het landschap door een groter deel van de toeristenbelasting ten goede te laten komen aan landschap (zie onderdeel B). De landbouw speelt nog sterker dan nu in op de kleinschaliger vormen van toerisme en recreatie (logies, huisverkoop etc.).
- De ketenpartijen zetten sterker in op korte ketens: afzet van MRA-voedsel in de MRA-regio. Niet per se als gecertificeerd streekproduct, maar gewoon als product van regionale herkomst. Vanuit de markt is hiernaar een duidelijke vraag, gezien de opkomst in en rond de steden van diverse soorten 'landwinkels'. Voor de zuivel betekent dit aparte productielijnen zoals CONO met Beemsterkaas en Amstelland waar (met steun van FrieslandCampina) onlangs 'weidevogelmelk' in de markt is gezet. Er komen nieuwe impulsen voor Waterlandvlees en andere regionale producten. De Food Council, die nu nog in de kinderschoenen staat, kan hier wellicht verbindingen leggen.
- In de directe nabijheid van de grote steden zoals Amsterdam en Almere wordt geïnvesteerd in relatief kleinschalige en natuurvriendelijke 'stadslandbouw' die een belangrijke brugfunctie kan vervullen tussen stad en land. Een groeiend aantal agrarisch ondernemers is bereid voor dit spoor te kiezen, maar zij hebben voor deze omschakeling vaak een steuntje in de rug nodig.
- De gemeentelijke budgetten voor boerderijeducatie, die nu veelal incidenteel en bescheiden zijn, worden structureel en stevig. Er wordt een eenduidige keuze gemaakt om deze neventak professioneel te organiseren met een professionele betaling aan de agrariër. Daarbij hoort ook een uitbreiding van het aanbod (vooral in termen van lesmateriaal) aan middelbare scholen. Het aanbod aan 'bezoekboerderijen' is al in ruime mate aanwezig.

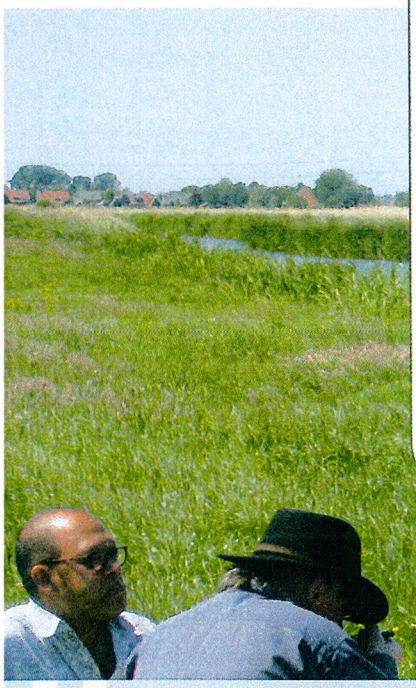

Marc Jansen, directeur Centraal Bureau Levensmiddelenhandel:

Een prima initiatief, dit manifest. En een prima idee om regionale uitdagingen ook via de markt op te pakken: met herkenbare producten die je - al dan niet tegen een meerprijs - zoveel mogelijk in de regio afzet. Nederland is in feite één grote metropoolregio, maar rond Amsterdam moet dat zeker lukken - supermarkten willen zich graag onderscheiden met unieke producten. Mijn advies is om het van meet af aan toekomstbestending op te pakken: wees volledig transparant over de productiemethode en neem de consument mee in het verhaal achter het product. Alleen door vanuit de consument te blijven redeneren kun je een meerprijs realiseren en behouden. Voor dat laatste moet je blijven vernieuwen, maar daarvoor ben je tenslotte ondernemer.

DE UITDAGINGEN OP EEN RIJ

F Het MRA-landschap als energielandschap

De regio staat ook voor de opgave om minder energie te verbruiken en meer (duurzame) energie te produceren. De landbouw kan aan beide onderdelen een belangrijke bijdrage leveren. Voor energiebesparing lopen al jaren programma's en bijdrageregelingen - hier lijken geen grote lacunes te liggen.

Voor energieproductie ligt dat anders: hier ligt een belangrijke uitdaging om de landbouw in de MRA tot een energieneutrale sector te maken.

INZET OP ZON EN KLEINE MOLENS

Voor de MRA richten we de pijlen in eerste instantie op zonne-energie. In tweede instantie zijn extra windturbines mogelijk, maar hiervoor lijken de ruimtelijke mogelijkheden beperkt tot de grote wateren en de randen van het landoppervlak (bijv. langs dijken). Bij hoger renderende kleine molens ontstaan wellicht ook binnendijks meer mogelijkheden. De productie van biomassa heeft een (te) bescheiden rendement in vergelijking met het benodigde ruimtebeslag. Het potentieel voor zonne-energie kan nog veel beter worden benut. Een globale rekensom op basis van de LTO-module voor zonne-energie leert dat er in de MRA ruim 150 ha aan agrarisch dakoppervlak aanwezig is met een potentiële productie van 105 GWh.

onze SPEERPUNTEN:

- De landbouw in de Metropoolregio is in 2040 energieneutraal, minimaal voor het directe energieverbruik. De ontwikkeling naar een geringer energieverbruik wordt onverkort voortgezet en er wordt volop ingezet op productie van duurzame energie, vooral zonne-energie. Streven is dat in 2040 minimaal 80% van het geschikte agrarisch dakoppervlak is bedekt met zonnepanelen.
- Hoewel projectontwikkelaars hiervoor hoge bedragen bieden, vinden wij zonneparken op landbouwgrond een ongewenste nevenverdienste voor de landbouw, die op veel plekken in de Metropoolregio zacht gezegd op gespannen voet staat met ons landschappelijk streefbeeld. Zonneparken kunnen hooguit - in een kleinschalige uitvoering - een plek krijgen op plaatsen waar dat het landschap niet aantast. Wel wordt innovatie gestimuleerd die combinaties van landbouw en zonne-installaties kan opleveren met een kleiner landschappelijk effect.

WAT IS ER NODIG OM DIT TE bereiken?

- De stimuleringsregelingen voor duurzame energie worden voortgezet; voorlichting en bedrijfsadvisering worden geïntensiveerd. Wellicht kan het werk van de Amsterdamse Zoncoalitie (doel: 1 miljoen zonnepanelen op de Amsterdamse daken) worden uitgebreid naar de gehele Metropoolregio.
- Aanvragen voor grondgebonden zonneparken worden zeer kritisch beoordeeld en alleen gehonoreerd op plekken waar het landschappelijk effect positief, gering of afwezig is (bijv. langs bestaande bebouwing).
- Het elektriciteitsnet in de MRA wordt aangepast aan grote(re) hoeveelheden geleverde stroom.
- Er wordt ingezet op innovatieve concepten die landbouw en zon kunnen combineren met een geringer landschappelijk effect.
- Er wordt geld en energie gestoken in de ontwikkeling van hoogrenderende kleine windturbines, die landschappelijk beter inpasbaar zijn.

Marjan Minnesma, directeur Stichting Urgenda:

In de Metropoolregio kunnen we dichtbij de stad laten zien dat de landbouw veel verschillende functies goed kan vervullen en kan bijdragen aan een volhoudbare samenleving. Naast zorg voor de grond (waarin nog meer koolstof opgeslagen kan worden) en het leven op, onder en naast de weiden en akkers, kan op het moderne landbouwbedrijf ook veel energie geoogst worden: van het dak, de stal en het erf. Er zijn nog zoveel kale oppervlakten dat we die zo snel mogelijk moeten benutten. Ik zou vruchtbare landbouwgrond gebruiken voor voedsel voor mens en dier en de andere oppervlakten gebruiken voor verschillende vormen van duurzame energie.

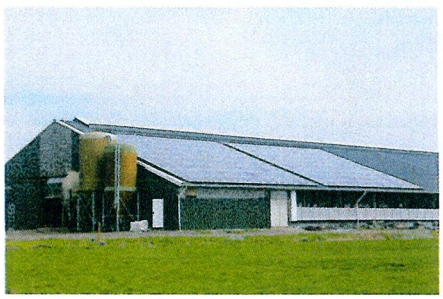

Op daken is nog een groot potentieel aanwezig

De initiatiefnemers aan het woord

Rona Uitentuis, portefeuillehouder ruimtelijke ordening LTO Regio West, voorzitter Noord-Holland:

Unieke landschaps- en ondernemerskwaliteiten

Onze agrariërs zorgen al honderden jaren met veel gedrevenheid voor een prachtig landschap. Ongekend, want zó dichtbij de metropool Amsterdam en zó typisch Nederlands. Deze ansichtkaart is onbetaalbaar. Maar er liggen - terecht - ook veel andere claims op deze regio. Bodemdaling, biodiversiteit, toerisme, energie, woningbouw, ondernemerschap et cetera. Ik vind dat we hier integraal naar moeten kijken. In dit magazine laten we zien dat we als sector verantwoordelijkheid nemen voor ons gebied en de toekomst ervan. Ik reken erop dat andere partijen dit ook doen.

Sjaak Hoogendoorn, voorzitter Water, Land & Dijken:

Een gebied om trots op te zijn

Maar ook een gebied met ingewikkelde dilemma's die vragen om richtinggevende antwoorden. Wezenlijke veranderingen kunnen alleen beklijven als deze gebeuren vanuit samenwerking, vanuit een diepe overtuiging van de noodzaak daarvan en ieders persoonlijke betrokkenheid. Dat is de reden dat Water, Land & Dijken samen met andere stakeholders een richtinggevende stip aan de horizon wil zetten voor een duurzame toekomst van de landbouw in de Metropoolregio Amsterdam. Er zijn tal van inspirerende initiatieven en ontwikkelingen. Maar hoe kunnen we die energie stroomlijnen tot een beweging waarbij iedereen aanhaakt? Dit manifest biedt daarvoor inspiratie.

Een beweging maken we samen

Wim Betten, algemeen directeur CONO Kaasmakers:

Voor CONO Kaasmakers is duurzaamheid en met name weiden, biodiversiteit en een gezonde balans een 'way of life'. Oftewel, het zit in onze genen. Dus een duurzame toekomst voor de landbouw in veenweidegebieden vinden wij belangrijk. De burgermaatschappij wil de koeien in de wei zien. Hiervoor is grond noodzakelijk. Grondgebondenheid is actueel. De burger betrekken bij de agrarische sector, transparantie, eerlijk en duurzaam - sleutelwoorden om ook de volgende generatie te kunnen laten zien waar ons voedsel vandaan komt.

Verdere verduurzaming is nodig - daarvoor zetten we in dit manifest piketpaaltjes uit. Om die te bereiken is een goede mix van overheid en markt nodig. CONO zal ook de komende jaren zijn bijdrage leveren om de maatschappelijke wensen dichterbij te brengen.

Frans Keurentjes, voorzitter bestuur Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A.:

Het is een goed initiatief dat mensen uit de streek zelf de verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen toekomst. Het is mooi dat de problemen van het gebied op een integrale manier worden aangepakt en er wordt gekeken hoe de specifieke kwaliteiten versterkt kunnen worden.

Het gaat erom een goede balans te vinden. Niet afzetten tegen concurrerende partijen uit de omgeving, maar gezamenlijk aan oplossingen werken en het stellen van doelen die aansluiten bij de huidige trend. We laten zien dat we bereid zijn de handen uit de mouwen te steken.

Colofon

DIT MANIFEST IS EEN GEZAMENLIJKE UITGAVE VAN:
- LTO Noord, Regio West
- Vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken
- CONO Kaasmakers
- Royal FrieslandCampina

INITIATIEF- EN BEGELEIDINGSGROEP: Rona Uitentuis, Sjaak Hoogendoorn, Jacob Willig, Vincent de Graaf en Frank de Wit

TEKST: Paul Terwan onderzoek & advies
OPMAAK: JoStudio Grafische vormgeving
DRUK: Van Berkum Graphic Solutions

FOTO'S: Studio Koning *(omslag voorzijde)*, Christy Rijser *(p. 2 boven, p. 3 onder, omslag achterzijde, p. 22 onder)*, Walter Menkveld *(p. 3 boven)*, Thomas Schlijper *(p. 4-5 onder)*, Paul Terwan *(p. 4 boven en midden, p. 6 boven, p. 7, p. 8 boven, p. 9 onder, p. 14 midden en onder, p. 15 boven, p. 17, p. 18 boven)*, CLM *(p. 5 boven)*, Mark Kuiper *(p. 10 midden)*, Loek Londo *(p. 11 boven, p. 16)*, Joke Stoop *(p. 15 inzetje)*, Wout de Jong *(p. 15 onder)*, Fokke van Saane *(p. 19 onder)*, Harry Schreuder *(p. 21, 22 boven)*.

Deze uitgave werd mogelijk dankzij financiële bijdragen van de vier uitgevende partijen en de Rabobank Waterland en Omstreken.

Rabobank

Mei 2018